



DE STROOM OP PAASHOEF

door Ad Otten

Een paar jaar geleden schreef Peter van den Elsen over de onroerende goederen van de pastorie van Gemert. Na eerst uitvoerig te hebben stilgestaan bij de woning van de pastoor, de eigenlijke pastorie dus, voerde hij vervolgens een viertal boerderijen op, die al vanaf tenminste de 18de eeuw eigendom waren van de pastorie (1). Tot in onze eeuw behield de pastorie van Gemert haar eigen inkomsten en goederenbezit geheel afgescheiden van die der parochiekerk (2). Na de woning van de pastoor (nu: F. van Thiel, Ruyschenberghstr. 6) gold als bekendste bezit van de pastorie de hoeve Den Hubert (nu: textielfabriek van N.V. Raymakers & Co). De drie overige hoeven t.w. 't huys den hoge Aarle, de Broomhorst, en de Stroom, waren allen gelegen in Gemerts buitengebied. Het ongrachte "huys den hoge Aarle" (nu: F. Peeters, Lage Aarleseweg 15) werd door de pastorie verworven in het jaar 1737. De hoeven Broomhorst en De Stroom waren toen al eigendom van de pastorie. Vanaf welke tijd de baten van deze hoeven ten goede zijn gekomen aan de pastoor van Gemert is tot dusver niet achterhaald. Zelfs op de vraag waar beide hoeven gesitueerd moeten worden is tot nog toe geen bevredigend antwoord gegeven kunnen worden. Gezien het feit dat men in Gemerts straatnamenbestand én De Stroom én een Broomhorstsedijk aantreft doet het voorkomen alsof tenminste bij benadering toch aangegeven kan worden waar men deze oude goederen van de pastorie moet zoeken. Uit het hiernavolgende zal evenwel blijken dat men de hoeve Broomhorst niet moet zoeken aan de Broomhorstsedijk en de hoeve De Stroom niet op De Stroom!

Peter van den Elsen maakt in zijn artikel gewag van weinig rendabele "hoefkes" waarop naar zeggen van pastoor Gautius (1690-1736) slechts arme pachters bekomen konden worden. Zo werd hoeve De Stroom voor jaarlijks 60 en De Broomhorst voor 50 gulden verhuurd.

In 1766 verkeerden beide hoeven in een dermate bouwvallige toestand dat aannemer Benedictus van den Bergh werd opgedragen een taxatie te maken van "hoognodigh te weesen reparatien". De schoorstenen moesten opnieuw worden opgetrokken, kozijnen, ramen en deuren moesten worden vervangen, en ter vervanging van lemen muurwerk dat niet bestand bleek tegen slagregens werd geadviseerd "gebacken steenen te vermetselen". Wanneer men vervolgens bij onderzoek in de kadastrale bescheiden, die dateren vanaf 1832, geen enkel spoor vindt van goederen van de pastorie op de plaatsen die nu worden aangeduid als Stroom en Breemhorstsedijk, dan komt al snel de gedachte op dat de pastoor in 1766 wellicht teveel op kosten werd gejaagd en om die reden de goederen verkocht.

Wanneer we echter alle kadastrale registers doorvlooien dan komen ook alle pastoriegoederen weer boven water. Aan het bezit "den Hubert" en "op hoge Aarle" willen we in dit artikel verder geen aandacht besteden. In 1832 blijkt de pastorie van Gemert voorts te zijn geregistreerd als eigenaar van twee boerderijen aan wat toen nog heette Paaschoefschenstraat (nu Paashoefsedijk). En het zijn deze boerderijen die kunnen worden aangewezen als De Breemhorst en De Stroom. Aan bouw- en weiland bezat de pastorie daar ter plaatse bijna 10 hectare (3). En wanneer men naar de plattegrond kijkt van dit gebied dan valt het niet moeilijk om de twee hoeven van elkaar te onderscheiden. De ene hoeve met de daaraan gelegen landerijen wordt namelijk deels begrensd deels doorsneden door een waterloop, die we kennen als de bovenloop van de (kasteel)Rips. En het is deze waterloop die een $1\frac{1}{2}$ kilometer stroomafwaarts de straatnaam "De Stroom" in de vijftiger jaren deed wortelschieten.....(4).

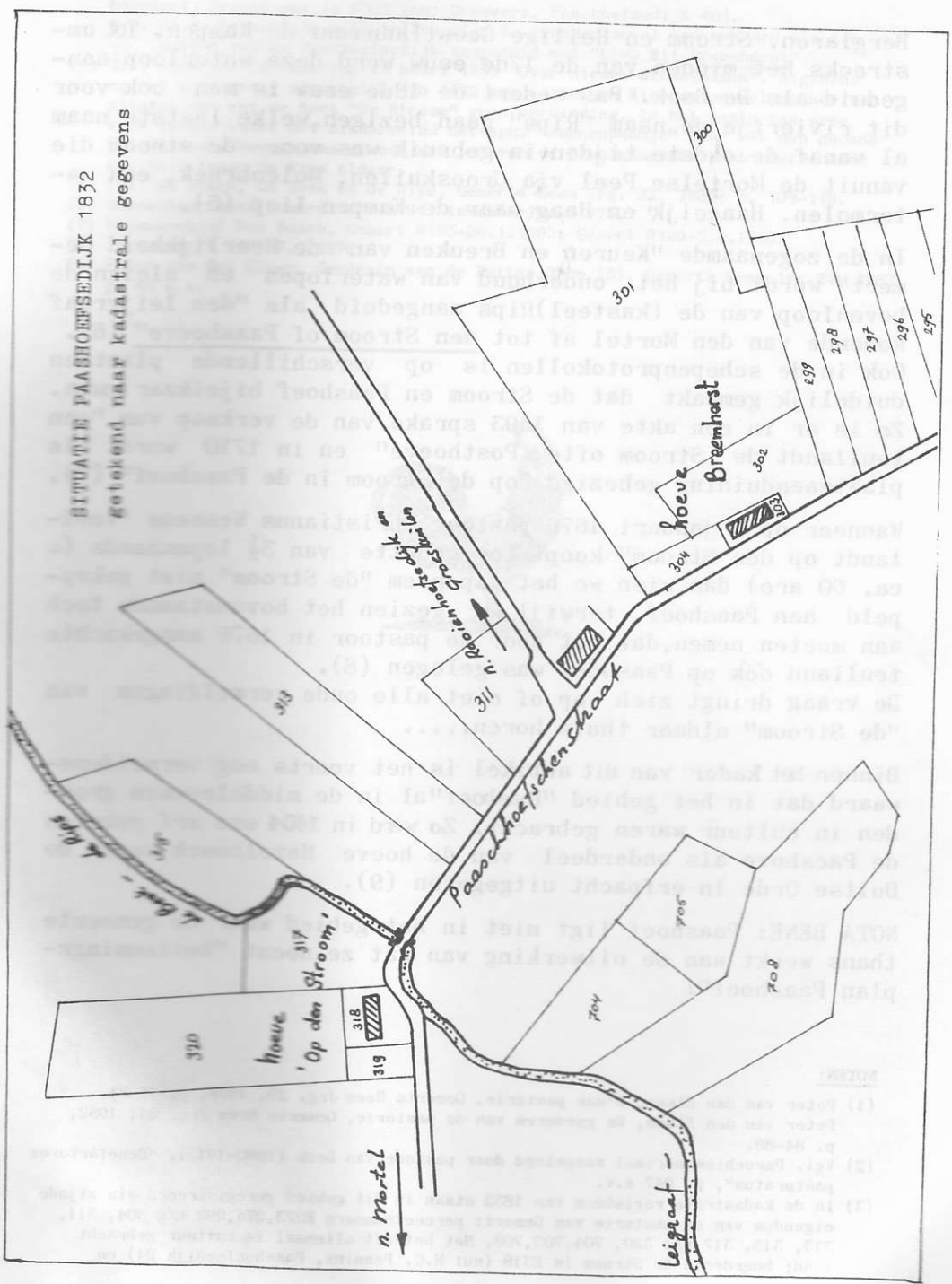
Hoeve De Stroom lag dus op Paashoef en wel op de plaats waar de Rips de Paashoefsedijk kruist. De boerderij bestaat trouwens nóg, ook al is de oude naam van "de Stroom" vergeten. Marinus Penninx, de huidige eigenaar, kocht de boerderij die in 1905 na brand opnieuw was opgebouwd, een jaar of tien geleden. Eerder werd de boerderij gepacht van de pastorie of van zoals Marinus het noemde "d'n blievende pestdwer".

"Waj waore zôdgezît de pestdwer z'ne Sintereklôs", lichte Marinus nog toe. Het was namelijk traditie dat op 5 december bij de pastoor de jaarhuur werd betaald.

Dreef het oude toponiem "de Stroom" stroomafwaarts?

De waterloop op Paashoef vindt zijn oorsprong ten oosten van de Mortelse kerk en stroomt vandaar via Paashoef, Rooihoef,

SITUATIE PAASHOEFSEDIJK 1832
 Getekend naar kadastrale gegevens



Berglaren, Stroom en Heilige Geestlaan naar de Kampen. Tot omstreeks het midden van de 17de eeuw werd deze waterloop aangeduid als De Beek. Pas sedert de 18de eeuw is men ook voor dit riviertje de naam "Rips" gaan bezigen, welke laatste naam al vanaf de oudste tijden in gebruik was voor de stroom die vanuit de Mortelse Peel via Groeskuilen, Molenbroek, een watermolen, Haageijk en Haag naar de Kampen liep (5).

In de zogenaamde "Keuren en Breuken van de Heerlijkheid Gemert" wordt bij het onderhoud van waterlopen en sloten de bovenloop van de (kasteel)Rips aangeduid als "den leijgraaf komende van den Mortel af tot den Stroom of Paashoeve" (6). Ook in de schepenprotokollen is op verschillende plaatsen duidelijk gemaakt dat de Stroom en Paashoef bijelkaar horen. Zo is er in een akte van 1693 sprake van de verkoop van "een teullandt de Stroom ofte Posthoeve" en in 1710 wordt als plaatsaanduiding gebezigd "op de Stroom in de Paeshoef" (7).

Wanneer op 7 januari 1676 pastoor Christianus Wessens "teullandt op den Stroom" koopt ter grootte van $3\frac{1}{2}$ lopenzaads (= ca. 60 are) dan zien we het toponiem "de Stroom" niet gekoppeld aan Paashoef, terwijl we gezien het bovenstaande toch aan moeten nemen, dat het door de pastoor in 1676 aangekochte teulland óók op Paashoef was gelegen (8).

De vraag dringt zich op of niet alle oude vermeldingen van "de Stroom" aldaar thuis horen.....

Binnen het kader van dit artikel is het voorts nog vermeldenswaard dat in het gebied "Paashoef" al in de middeleeuwen gronden in cultuur waren gebracht. Zo werd in 1404 een erf geheten de Paeshove als onderdeel van de hoeve Hazelbosch door de Duitse Orde in erfpacht uitgegeven (9).

NOTA BENE: Paashoef ligt niet in het gebied waar de gemeente thans werkt aan de uitwerking van wat ze noemt "bestemmingsplan Paashoef"!

NOTEN:

- (1) Peter van den Elsen, D'aaw pastorie, Gemerts Heem Jrg. 20, 1978, p. 75-81.
Peter van den Elsen, De goederen van de pastorie, Gemerts Heem Jrg. 24, 1982, p. 84-88.
- (2) Vgl. Parochiememoriaal aangelegd door pastoor Van Beek (1880-1915), "Benefactores pastoratus", p. 247 e.v.
- (3) In de kadastrale registers van 1832 staan in dit gebied geregistreerd als zijnde eigendom van de pastorie van Gemert: perceelnummers E273,274,292 t/m 304, 311, 313, 315, 317 t/m 320, 704,705,708. Het betreft allemaal in cultuur gebracht land; boerderij De Stroom is E318 (nu: M.C. Penninx, Paashoefsedijk 24) en

boerderij Broomhorst is E303 (nu: Brouwers, Paashoefsedijk 40).

N.B. Op de kadastrale minuutplans zijn de gronden zowel ten noorden als ten zuiden van de Paashoefsedijk aangeduid met "Lieu dit Broomhorst".

- (4) Zie: Gemertse Courant van 13 maart 1953 "Over nieuwe straatnamen". Afgaande op het kadastrale minuutplan van 1832 was er tussen Kieboom en Molenakker ter plaatse van wat nu heet "De Stroom" geen verbinding. In het begin van deze eeuw leidde vanaf het Binderseind het zgn. "nonnenpaadje" naar wat men noemde "de Stroom". Voorts was er ook een pad van de Kapelaanstraat dat voerde naar een huis langs de Rips aldaar.
- (5) Vgl. Ad Otten, De Beek en de Rips, Gemerts Heem Jrg. 22, 1980, p. 109-119.
- (6) Gemeenteearchief Gemert 1407-1794, inventarisnr. 773.
- (7) Rijksarchief Den Bosch, Gemert R123-26.1.1693; Gemert R126-5.5.1710.
- (8) idem Gemert R121-7.1.1676.
- (9) Peter van den Elsen, Goederen van de Duitse Orde (5), Gemerts Heem Jrg.24, 1982, p. 48 e.v.

